

د اساسي قانون د تدوين په اړه د افغانستان د اساسي حقوق د کارپوهانو د ډلې اعلامیه

د نومبر ۱۸-۱۷، ۲۰۲۳
ژنو - سویس

د افغانستان د اساسي حقوقو کارپوهانو ډله د ۲۰۲۳ کال د نومبر په ۱۷-۱۸ نېټه، د عقرب ۲۷-۲۲ - ۱۴۰۲ سره په مطابقت کې، د ژنو د نړیوال کنفرانس په مرکز کې غونډه وکړه. دغه ډله چې د افغانستان د اساسي قانون په برخه کې کارپوهان او د بشري حقونو او د خلکو د حاکمیت د اصولو پر بنسټ د ملي، اسلامي او خلکو متمرکز ارزښتونو ته ژمن استادان په کې شامل دي، د یوې مستند، شفافې او هر اړخیزې طرحې د جوړولو په تینګه غوښتنه کوي. دغه ډله په افغانستان کې د اساسي قانون د نشتوالي په اړه په ژوره توګه اندېښمنه ده او ټینګار کوي چې ملي حاکمیت د افغانستان په خلکو پورې اړه لري، دوی د یووالي او خوښۍ لپاره د یوې مردمې او شفافې پروسې له لارې د معاصر او جامع اساسي قانون جوړول اړین ګڼي.

په ۲۰۱۲ کال کې د اساسي قانون تدوين او د یوې مشروع او مردمې پروسې له لارې د هغې تصویب چې د افغانانو هیلې او حقونه منعکس کړي او د اسلامي ارزښتونو، بشري حقونو، د واکونو د جلا کولو میکانیزم او ټولنیز عدالت او د قانون حاکمیت تامین کړي، د نیمګړتیاوو سره سره دا د هیواد په تاریخ کې یو مهم ټکی و. په هر صورت، د طالبانو لخوا په ۱۴۰۰ کې د دې اساسي قانون تعلیق هیواد د اساسي قانون په خلا کې پرېښود او د عدالت، ټول شموله او حکومتداری اساسي اصول یې له منځه یوړل.

طالبانو په وار وار د نوي اساسي قانون د جوړولو ادعا کړې ده. که چېرې دا ادعاوې رینتیا وي، د دوی چلند اړین روڼتیا او حساب ورکونې نلري او د دې پروسې د مشروعیت او اعتبار په اړه جدي اندېښنې راپورته کوي. د افغانستان د اساسي قانون د حقوقو متخصصه ډله په دې باور ده چې هر اساسي قانون د شکل له مخې باید د ولس د حاکمیت او پراخې ټولنیزې اجماع له اصولو سره سم جوړ شي او د محتوا له پلوه باید د ټولو معتبرو ملي او نړیوالو ارزښتونو انعکاس ولري.

د دې ډلې له مخې، د سیاسي ډلو، مدني ټولنې فعالانو او سازمانونو، رسنیو، مختلفو قومي او مذهبي ډلو، علمي ټولنو، ځوانانو او ښځو ډلو په ګډون د مختلفو طبقو او ډلو سره پرانیستې او معنی لرونکي تعامل اړین دی او د دوی فعال او معنی لرونکي ګډون باید وي. د اساسي قانون د مسودې په بهیر کې تضمین شوی دی. د اساسي قانون د طرحې په بهیر کې روڼتیا او ټول شموله ګډون چې د ټولو افغانانو د ارزښتونو، اړتیاوو او هیلو انعکاس کوي، حیاتي ارزښت لري او دا به د اساسي قانون مشروعیت او اعتبار لازيات کړي.

د بشري حقونو تضمین، د برابرۍ وده، د ډلو، طبقو او لږکیو د حقونو ساتنه او د داسې یو نظام رامنځته کول چې په سیمه ییزه او ملي کچه خلکو ته ځواب ورکونکي وي، د معاصر اساسي قانون له لومړنیو برخو څخه دي، چې د بقا او یووالي لپاره اړین دي او زموږ د ملت سوکالي. موږ د خلکو په منځ کې د ارزښتونو د ساتلو، د قانون حاکمیت ته درناوي، او د ټولو اتباعو د حقونو او آزادیو د ساتنې په اهمیت ټینګار کوو، پرته له دې چې د دوی جنسیت، توکم، یا مذهبي عقیدې وي.

د افغانستان د اساسي حقوقو متخصصه ډله لا هم د اساسي قانون د طرحې د هر اړخیزې پروسې ملاتړ ته ژمنه ده او په دې پروسه کې د تخنیکي متخصصینو پر بیړنۍ اړتیا د ټینګار ترڅنګ، د دې پروسې په پلانولو او د محتوا په چمتو کولو کې له اړوندو ډلو سره همکارۍ ته چمتو دي. باید ډاډ ترلاسه شي چې نوی اساسي قانون هر اړخیز دی او د افغانانو د بېلابېلو برخو ایډیالوژۍ او ارزښتونو ته په درنه سترګه ګوري او په نهایت کې د افغانستان لپاره د یوه سوله ییز او سوکاله راتلونکي تضمین او پیاوړتیا کوي. د افغانستان د اساسي قانون د حقوقو د تخصصي ډلې له نظره، په اساسي قانون کې د خلکو ګډون او رایه هغه غوره میکانیزم دی چې له لارې یې د خلکو حاکمیت په ټولیز ډول په ټول هیواد کې څرګندېږي.

د افغانانو د اساسی حقوقو د کارپوهانو ډله:

د افغانستان د اساسی حقوقو تخصصی ډله له فقهاوو، استادانو او د اساسی قانون په برخه کې له لوړ پوړو کارپوهانو څخه جوړه ده چې د افغانستان د حقوقي نظام د مسودې په جوړولو او هم په دغه نظام کې د کار کولو په برخه کې لازمه تجربه لري. دا ډله په افغانستان کې د حکومتوالی د حقوقي اړخونو په اړه د خبرو اترو د ملاتړ او ودې لپاره کار کوي او د دیالوګ او ترقي مرکز په چوکاټ کې د ملي دیالوګ د اجنډا د یوې مهمې برخې په توګه رامینځته شوی.

د افغانستان د اساسی حقوقو د کارپوهانو د ډلې اجنډا په دريو اساسی اصولو ولاړه ده:

1. اساسی قانون باید د خلکو د رایو پر بنسټ د افغانستان د حکومتداری اساس وي او د نظام مشروعیت باید د خلکو په اراده ولاړ وي. دا د جلا کولو، کنټرول او د واک توازن، د واک غیر متمرکز کولو، د قانون حاکمیت، د بشري حقونو درناوی، ګډون او ټول شموله ته اړتیا لري.
2. افغانستان یوه کثرتپاله ټولنه ده او د افغانستان حقوقي نظام باید د حقوقي سرچینو د تکثیر پر بنسټ ولاړ وي.
3. د افغانستان اتباع، نارینه او بنځینه باید په مساوي توګه د نړیوالو منل شویو اساسی حقونو او آزادیو څخه چې د اساسی قانون له خوا وړاندوینه شوي، تضمین شوي او خوندي دي، برخمن شي. افغانان باید د قوم، جنس، ژبې، نژاد، عمر، مذهب یا نورو ملحوظاتو پر بنسټ تبعیض ونه کړي.

---پاي---